

Male hidroelektrane - beznačajna korist i ogromna ekološka šteta, tako u nekoliko reči efekat koji male hidroelektrane imaju na energetske sektor i životnu sredinu opisuju stručnjaci, pozivajući se na studije rađene u Evropskoj uniji i u Srbiji.

“Vi kad zahvatite vodu, pa je vodite nekoliko kilometara kroz cevi, pa je propustite kroz turbine i vratite u vodotok, ne proizvodite nikakvo zagađenje, ali oni koji zagovaraju izgradnju malih hidroelektrana izbegnu da kažu da to što odvođenje vode čini uništava potpuno život, odnosno čini ekocid u tim vodotocima”, za Radio Slobodna Evropa (RSE) objašnjava dekan Šumarskog fakulteta Univerziteta u Beogradu Ratko Ristić, koji je sa grupom profesora tog fakulteta u oktobru 2018. uradio studiju “Male hidroelektrane derivacionog tipa: beznačajna energetska korist i nemerljiva ekološka šteta”.

I dok je u Srbiji izgrađeno 110 malih hidroelektrana (MHE), a planirana izgradnja ukupno 856, prema **katastru Elektroprivrede Srbije**, studije rađene u Evropskoj uniji i Srbiji ukazuju na negativan uticaj koje male hidroelektrane imaju na životnu sredinu.

Upravo zbog štetnog uticaja na životnu sredinu i uništavanja prirode, u Evropi je srušeno oko 400 malih hidroelektrana dok je u Sjedinjenim Američkim Državama od 1993. do 2017. godine srušeno više od 1.000 objekata, navodi se u studiji Šumarskog fakulteta u Beogradu, u kojoj se pozivaju na izveštaje organizacija za zaštitu životne sredine riverwatch.eu i americanrivers.org.

Štetan uticaj MHE prepoznaje i Ministarstvo zaštite životne sredine Srbije. U odgovoru dostavljenom RSE navode da su “negativni efekti MHE po prirodu i životnu sredinu nesumnjivi i da bitno negativno utiču na akvatične ekosisteme i živi svet koji tu obitava, posebno ukoliko se ima u vidu način na koji su pojedine MHE izgrađene”.

Za to vreme, privatnim kompanijama koje proizvode električnu energiju iz malih hidroelektrana Elektroprivreda Srbije u periodu od pet godina isplatila je više od 58 miliona evra kroz naknadu za subvencionisane proizvođače električne energije iz obnovljivih izvora koju plaćaju građani Srbije kroz mesečne račune za struju.

Po kom principu rade MHE i zašto su štetne?

Većina malih hidroelektrane koje su izgrađene u Srbiji ili koje se tek grade su derivacionog tipa (grade se u brdsko-planinskim predelima, kod vodotokâ sa velikim padovima, prim. aut.) i to u zaštićenim prirodnim područjima, kao što su nacionalni parkovi i parkovi prirode. Evo po kom principu rade i na koji način negativno utiču na ceo ekosistem.

Pogubne po reke i sve što živi u njima

U studiji Šumarskog fakulteta u Beogradu navodi se da “koncept izgradnje MHE fundamentalno ugrožava sistem zaštite životne sredine, očuvanje biodiverziteta i stabilnost fragilnih ekosistema brdsko-planinskih područja”.

Kao primeri negativnog uticaja na reke i biljni i životinjski svet pominju se MHE “Pakleštica” na reci Visočici na Staroj planini (70km od Niša, na jugu Srbije) i male hidroelektrane na Jošaničkoj i Crnovrškoj reci koje se takođe nalaze u zaštićenim područjima. Na Staroj planini, iako je reč o parku prirode, predviđena je izgradnja 58 malih hidroelektrana. Upravo taj slučaj - MHE “Pakleštica” na reci Visočici (kod Pirota na jugu Srbije) u negativnom kontekstu ističe i nadležno Ministarstvo zaštite životne sredine Srbije. S tim u vezi, ministarstvo je preduzelo konkretne korake.

“Ministarstvo je preinačilo svoje rešenje vezano za izgradnju MHE na reci Visočica na Staroj planini, koje je nakon povedenog sudskog postupka potvrđeno presudom Vrhovnog kasacionog suda”, navodi se u odgovoru na upit RSE.

Ministarstvo je, kako navode, nakon što su uočene negativne posledice nekih MHE, preduzelo preispitivanje postupaka njihovog rada.

Dekan Šumarskog fakulteta u Beogradu Ratko Ristić objašnjava da izgradnja MHE ima naročito negativan uticaj na ribe i druge životinje koje nastanjuju reke, između ostalog, zbog toga što nisu obezbeđene takozvane “riblje staze”, koje ribama i drugim životinjama omogućavaju da se slobodno kreću radi ishrane i mresta.

“Gde god se maknete po Srbiji, gde god imate male hidroelektrane, postoji redukcija populacije potočne pastrmke, potočne mreke, potočnog raka, koji je inače strogo zaštićena vrsta”, ističe Ristić i dodaje da “gotovo nijedna riblja staza nije u funkciji”.

“Jednostavno, tako su konstruisane da ribe ne mogu da savladaju tu denivelaciju u rečnom koritu ili u njima uopšte nema vode, jer onaj ko koristi MHE, samo stavi dasku na ulaz vode u riblju stazu, da bi što veću količinu imao u cevima radi veće kinetičke energije i radi veće zarade”, kaže Ristić.

U **studiji organizacije riverwatch.eu** koja se bavi zaštitom reka u Evropi, u okviru posebnog ekološkog master plana za reke u regionu Balkana (organizacija pod terminom Balkan podrazumeva države: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Kosovo, Albanija, Makedonija, Bugarska, Grčka, Turska, prim. aut.) navodi se da su reke Balkana “evropsko svetište za ribe” kao i da 113 ugroženih ribljih vrsta živi upravo u rekama na potezu od Slovenije do Grčke.

Ukoliko se planirane hidroelektrane na prostoru Balkana izgrade, a reč je o 2.796 MHE u

fazi planiranja i 188 MHE koje su u izgradnji, uz postojećih 1.004 MHE koje već rade, "49 vrsta slatkovodnih riba suočiće se ili sa pretnjom od izumiranja ili sa gubitkom od 50 do 100 odsto".

Prema ovoj studiji, od pomenutih 49 vrsta riba, izumiranje pretil jedanaest endemskih vrsta (vrste koje žive samo na jednom određenom geografskom području, prim. aut.), sedam će postati kritično ugroženo, dok će se broj ugroženih ribljih vrsta popeti na 24.

'Mi plaćamo da bi nam neko upropastio reke'

Kako nam je potvrđeno u Ministarstvu životne sredine, u pripremi je nacrt izmena Zakona o zaštiti prirode, koji se jednim delom odnosi i na pitanje izgradnje MHE u zaštićenim područjima u Srbiji.

"Uticaj MHE na prirodu i njihovo devastaciono dejstvo može se ograničiti i kontrolisati doslednim sprovođenjem važećih zakonskih propisa", navode u ministarstvu i dodaju da su inicirali razmenu podataka između svih nadležnih republičkih organa o svim aspektima koji se tiču MHE, između ostalih i sa Ministarstvom rudarstva i energetike i Ministarstvom građevinarstva, infrastrukture i saobraćaja.

Sve iz džepa građana Srbije

U skladu sa **Zakonom o energetici**, od 2013. godine građani su ti koji subvencionišu i pomažu privatne kompanije koje proizvode struju iz malih hidroelektrana. Do 2013. taj trošak je snosila Elektroprivreda Srbije (EPS).

Kroz mesečne račune za struju građani Srbije svakog meseca plaćaju stavku br. 6 - odnosno naknadu za subvencionisane proizvođače električne energije iz obnovljivih izvora. Taj novac EPS posle isplaćuje proizvođačima struje - kompanijama u privatnom vlasništvu.

U skladu sa **uredbom Vlade Srbije** iz 2016. godine visina naknade koju potrošači struje plaćaju iznosi 0,093 po kilovat času (0,07 evrocenti), pa tako ukupan trošak koji podnose građani zavisi od ukupne potrošnje struje za tekući mesec.

Od 2013. zaključno sa 2017. godinom kompanijama koje proizvode struju iz malih hidroelektrana ukupno je isplaćeno više od 58 miliona evra (tačno 58.873.082,11 evra), pokazuju **izveštaji** Elektroprivrede Srbije.

Prema poslednjem **objavljenom godišnjem izveštaju o radu** Agencije za energetiku Srbije za 2017. godinu, struja dobijena iz malih hidroelektrana čini manje od dva odsto ukupno proizvedene električne energije u Srbiji, a košta 10-14 evrocenti po kilovat času, što je za 50

odsto više od električne energije proizvedene iz konvencionalnih izvora.

“Obična je laž da to donosi neki razvoj, da to donosi radna mesta, da to donosi zapošljavanje”, kaže Ristić i dodaje da su male hidroelektrane “automatizovani sistemi, sa obično jednim radnikom, u kome se nadzor sprovodi daljinski pomoću kamera”.

“Reč je o jako maloj količini energije za bilo kakve ozbiljnije privredne aktivnosti i poenta priče je samo proizvesti energiju koju ćete prodati Elektroprivredi Srbije. Ona mora da vam isplati *feed-in* tarifu (podsticajne otkupne cene po proizvedenom kilovat času struje iz obnovljivih izvora energije, prim. aut.) a ‘prebogata’ Srbija i sva srpska domaćinstva svaki mesec to moraju da dotiraju. Dakle, svi mi plaćamo da bi nam neko upropastio reke”, zaključuje Ristić.

Izvor: slobodnaevropa.org